

Nr 506.

Godkänd av första kammaren den 30 november 1943.

Godkänd av andra kammaren den 30 november 1943.

Riksdagens skrivelse till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsbidrag till daghem och lekskolor m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

(Statsutskottets utlåtande nr 260.)

Till Konungen.

I propositionen nr 339 har Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för den 8 oktober 1943, föreslagit riksdagen att medgiva, att under budgetåret 1943/44 må till ett belopp av högst 100,000 kronor av statsmedel beviljas bidrag till driften av anstalter för halvöppen barnavård i huvudsaklig överensstämmelse med av chefen för socialdepartementet förordade grunder.

I samband med Kungl. Maj:ts förevarande förslag har riksdagen till behandling förehaft dels de likalydande motionerna I: 330 och II: 465, vari hemstälts, att riksdagen måtte besluta att i enlighet med vad 1941 års befolkningsutredning föreslagit redan nu fastställa principerna för en framtida bidragsverksamhet till daghem, barnträdgårdar och eftermiddagshem; dels ock motionen II: 484, vari hemstälts, att riksdagen vid behandlingen av förevarande proposition måtte beakta de i motionen anförda synpunkterna.

Såsom befolkningsutredningen framhållit tala pedagogiska, sociala och befolkningspolitiska skäl för ett utbyggande av den halvöppna barnavården. Av pedagogiska skäl anses det bland annat angeläget, i synnerhet när barnen nått upp till fyraårsåldern, att uppfostran i hemmet kompletteras med den metodiska och pedagogiska lekverksamhet, som står på lekskolornas program. De sociala motiven göra sig kanske starkast gällande beträffande ensamstående mödrar. För dem kan tillgången till dagvård för barnen rent av utgöra en förutsättning för att modern skall kunna behålla barnet hos sig. I likhet med departementschefen vill riksdagen understryka den betydelse, som denna vårdform har för mödrar i många familjer ävensom för underlättandet av familjebildningen. I de inkomstklasser, där icke möjlighet finnes för anställande av hembiträde eller där sådant av andra orsaker icke kan erhållas, torde den bundenhet, som barnen innebära för modern, ha verkat i nativitetshämmande riktning. Denna bundenhet har ökat i och med att i den moderna tätbebyggelsen trafikförhållandena och även i övrigt mera komplicerade lev-

nadsförhållanden göra en ökad tillsyn av barnen erforderlig. Enligt vad befolkningsutredningen uppgivit kommer de ogifta kvinnornas antal inom mindre än ett decennium att väsentligt sjunka och de giftas att stiga, varför man har att emotse ett ökat behov av gifta kvinnor på arbetsmarknaden. I förening med den stegrade bristen på hembiträden kommer denna ökning av antalet gifta kvinnor i förvärvsarbete att resultera i en ökad efterfrågan på halvöppen barnavård. Om starka skäl således tala för ett utbyggande av institutionerna för halvöppen barnavård är det även med hänsyn till barnen angeläget, att denna vårdform så främjas, att den i standardhänseende kommer i nivå med samhällets övriga institutioner för de ungas vård och fostran. En statlig konsulent- och stödverksamhet på området ter sig ur dessa synpunkter väl motiverad.

De institutioner, varom i Kungl. Maj:ts förslag är fråga, äro dels hem för heldagsvistelse åt småbarn, de s. k. spädbarnskrubborna, och åt äldre barn i förskolåldern, dels eftermiddagshem för barn i skolåldern, dels ock lekskolor. I lekskolorna skulle mottagas barn, som fyllt fyra men ej sju år eller yngre barn, om de äro så utvecklade, att de lämpligen kunna fostras tillsammans med barn i nämnda ålder. Under vissa förutsättningar skulle statsbidrag jämväl kunna komma i fråga till avdelning av lekskola, som inrättats för barn, som fyllt två men ej fyra år.

Riksdagen finner det naturligt, att tillsynen över de anstalter av nämnda art, som erhålla statsbidrag, på sätt Kungl. Maj:t föreslagit åtminstone tills vidare skall centralt handhavas av socialstyrelsen, som jämväl föreslås såsom bidragsbeviljande myndighet. Med hänsyn till det samband, som råder mellan de pedagogiska frågor, som möta på förskolestadiet, och de motsvarande problem, som erbjuda sig under de första åren i den egentliga barnaskolan, finner riksdagen det även välbetänkt, att överinseendet i pedagogiskt hänseende av verksamheten i lekskolor och daghem på föreslaget sätt anförtros skolöverstyrelsen. Den lokala tillsynen skall enligt förslaget handhavas av barnavårdsnämnderna. Vad departementschefen i detta hänseende anfört föranleder ej erinran från riksdagens sida.

Såväl befolkningsutredningen som departementschefen ha framhållit, att statsbidrag åt den halvöppna barnavården på grund av det statsfinansiella läget för närvarande icke torde kunna åstadkommas i önskvärd utsträckning. Emellertid ha arbetsmarknadspolitiska motiv anförts för en begränsad stöd-givning, som borde få karaktären av en försöksverksamhet, vid vilken värdefulla erfarenheter skulle kunna utvinnas. Utredningen har ansett det önskvärt, att genom ett principbeslut riktlinjer även uppdragas för statens framtida bidragsverksamhet och framlagt förslag till kungörelse i ämnet. Där emot har departementschefen funnit den tveksamhet vara befogad, som uttalats av ett flertal remissinstanser rörande lämpligheten att i nuvarande läge antaga ett detaljerat program, som icke kan realiseras förrän i en framtid, och därför avböjt befolkningsutredningens ifrågavarande förslag. I motionerna I: 330 och II: 465 har hemställts om bifall till samma förslag.

Riksdagen har för sin del funnit de skäl bärande, vilka anförts för igång-

sättande redan under innevarande budgetår av en stödgivning i begränsad omfattning. Att redan innan denna försöksverksamhet kommit igång genom ett principbeslut fastställa grunderna för verksamhetens framtida ordnande finner riksdagen i likhet med departementschefen mindre lämpligt. Institutionernas huvudmän och föreståndare samt de, vilka ämna utbilda sig för befattningar inom den halvöppna barnavården, torde även utan ett dylikt principbeslut kunna i betydelsefulla hänseenden erhålla tillräcklig ledning genom de beslut, som statsmakterna nu fatta, och den konsulentverksamhet, som socialstyrelsen förutsättes skola upprätthålla.

Från ovan angivna utgångspunkt föreslås, att statsbidrag under innevarande budgetår skall utgå till nyinrättad institution för halvöppen barnavård eller nyinrättad avdelning vid redan existerande institution, om dess inrättande befinnes påkallat med hänsyn till vederbörande ords behov av kvinnlig arbetskraft. Statsbidrag skulle under samma förutsättning utgå även till äldre institution, därest den anslagsbeviljande myndigheten så prövar skäligt med hänsyn till institutionens svaga ekonomi och med hänsyn till det ekonomiska läget i den kommun där institutionen är belägen. I motionen II:484 framhålls, att äldre institutioner icke i statsbidragshänseende böra komma i sämre läge än nya. Motionärerna framhålla, att en undantagsställning härutinnan lätt kan medföra, att de föreningar eller stiftelser, som driva nu existerande institutioner, anse det meningslöst att fortsätta sin verksamhet och därför komma att nedläggas densamma.

Riksdagen vill i anledning härav understryka, att det nu närmast gäller att uppmuntra en utvidgning av ifrågavarande verksamhet på orter, där behovet är mest trängande. Det är därför givet, att i första hand nya institutioner böra komma i fråga för understöd, men även att äldre institutioner, som tillgodose ett dylikt behov och äro anordnade på ändamålsenligt sätt, skola kunna erhålla bidrag till förhindrande av att de eljest nedläggas. Då med hänsyn till det nuvarande läget allenast ett begränsat belopp av statsmedel kan ställas till förfogande förväntar riksdagen, att de i motionen omnämnda föreningarna och stiftelserna lojalt skola finna sig i att statsbidrag nu icke kan beviljas lika åt alla. Vad departementschefen anfört rörande förutsättningarna för statsbidrag till äldre institution ävensom i vissa fall då arbetsmarknadsskäl äro mindre starkt accentuerade, giver icke riksdagen anledning till erinran.

Ehuru, såsom ovan framhållits, behovet av institutioner för halvöppen barnavård är mest framträdande i tätorterna, anser riksdagen det välbetänkt, att särskild uppmärksamhet ägnas frågan om dylika institutioner även för landsbygden för mottagande av barn i olika åldrar under tidsperioder, då skördearbete eller annat arbete kräver särskilt riklig tillgång på kvinnlig arbetskraft. Riksdagen vill understryka, att dessa provisoriska anstalter böra få möjligheter att omhänderhava barnen icke allenast under dagen utan också under natten, även om de därigenom komma att falla utanför vad som i vanliga fall menas med halvöppen barnavård.

Riksdagen har även godtagit vad departementschefen i övrigt anfört

rörande statsbidragets utformning. I enlighet härmed bör bidrag bland annat utgå till föreståndarinna, som genomgått utbildning vid seminarium för småbarnsfostrarinnor eller av socialstyrelsen förklarats skickad förestå anstalten, samt till avlönande av anställd personal, som uppfyller de villkor, som gälla för föreståndarinnor, varvid barnavårdslärlarinneexamen bör vid spädbarnskrubbor vara likvärdig med ovan angivna utbildning. I motionen II: 484 föreslås, att barnsköterskeexamen i kompetenshänseende skall vara likställd med barnavårdslärlarinneexamen. Vad motionärerna härutinnan anfört finner riksdagen värt beaktande. Riksdagen förutsätter, att socialstyrelsen ägnar denna fråga vederbörlig uppmärksamhet, när det gäller att förklara sökande skickad att bekläda ifrågavarande befattningar.

Den av departementschefen förordade förstärkningen av socialstyrelsens byrå för barnavård med en konsulent eller inspektör för den halvöppna barnavården torde få anses erforderlig. Det för denne föreslagna arvudet av 10,000 kronor, vilket skulle bestridas från styrelsens avlöningsanslag, föranleder ej erinran från riksdagens sida.

Riksdagen, som jämväl i övrigt bifallit Kungl. Maj:ts förslag, får anmäla, att riksdagen medgivit, att under budgetåret 1943/44 må till ett belopp av högst 100,000 kronor av statsmedel beviljas bidrag till driften av anstalter för halvöppen barnavård i huvudsaklig överensstämmelse med av riksdagen angivna grunder.

Stockholm den 30 november 1943.

Med undersåtlig vördnad.

Nr 507.

Godkänd av första kammaren den 4 december 1943.

Godkänd av andra kammaren den 4 december 1943.

Riksdagens skrivelse till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om polisens ställning under krig.

(Första lagutskottets utlåtande nr 52.)

Till Konungen.

Genom en den 15 oktober 1943 dagtecknad proposition, nr 347, har Eders Kungl. Maj:t under återopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll föreslagit riksdagen att antaga ett vid propositionen fogat förslag till lag om polisens ställning under krig.